

Το κάστρο του Στρόβιλου

στη χερσόνησο της Αλικαρνασσοῦ

Το κάστρο του Στροβίλου βρίσκεται στη χερσόνησο της Αλικαρνασσοῦ, στη νοτιοδυτική πλευρά, σε σημείο όπου ελέγχεται το πέρασμα προς την Κω. Η πρώτη αναφορά για το κάστρο/πόλη είναι από τον Willibald το 724 κατά το ταξίδι του από την Έφεσο προς τους Αγίους Τόπους. Το 815 στην Αποκάλυψη του εικονόφιλου Αγίου Ανδρέα «του σαλού» αναφέρεται: «Ο Κύριος θα κάψει τη γη με πολέμους κερανοῦς και καταστροφές. Οι περισσότεροι θα υποφέρουν και ύστερα θα είναι ευλογημένοι όσοι ζούνε στη Ρώμη...την Ανεμόπετρα, στο Στρόβιλο και την Καριούπολη». Την ίδια περίπου περίοδο στην εβραϊκή Αποκάλυψη του Δανιήλ αναφέρεται επίσης ο Στρόβιλος.

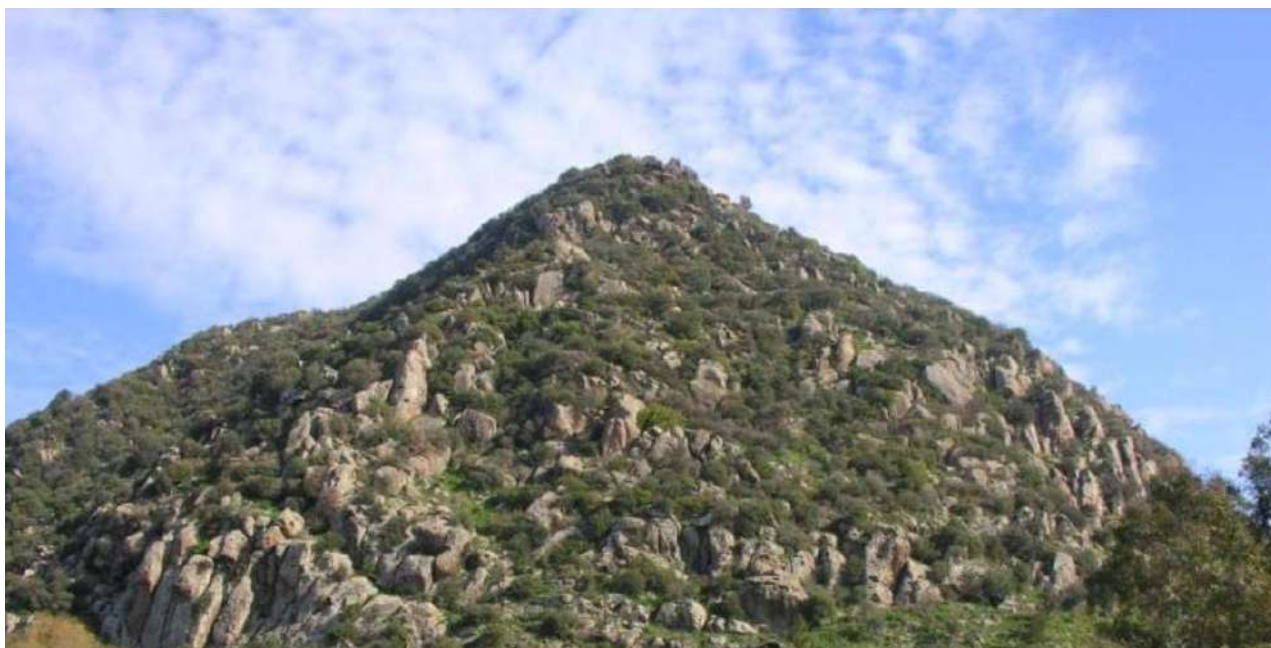
Μπορούμε να δεχθούμε λοιπόν από αυτές τις πρώτες μαρτυρίες ότι ο Στρόβιλος ήταν γνωστός ως

ισχυρό και απόμακρο κάστρο, ως τόπος εξορίας και ελέγχου της θαλάσσιας οδού σε αυτή την περιοχή του Αιγαίου. Κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο υπήρξε έδρα «άρχοντα» που έλεγχε την ακτοπλοΐα και συγκέντρωνε τους φόρους. Επίσης ο Στρόβιλος καταγράφεται στο «Περί Θεμάτων» του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου «μεταξύ Μύνδου και Αλικαρνασσοῦ». Το κάστρο θα δοκιμασθεί από τις επιδρομές του εμίρη Δαμιανού της Ταρσοῦ το 914 και των Αράβων της Αφρικής και της Σικελίας το 1035. Το 1079 η σύζυγος του βεσιτάρχη Κωνσταντίνου Καβαλλούρη θα ιδρύσει τη Μονή Ιωάννη, η οποία με αυτοκρατορική εντολή θα είναι αφορολόγητη.

Το 1079 επίσης ο Άγιος Χριστόδουλος, «πρώτος» των μονών του όρους Λάτρους από το 1076, θα φιλοξενηθεί στη μονή από τον Αρσένιο Σκηνοῦρη μετά την

Τμήμα της βυζαντινής οχύρωσης του κάστρου του Στροβίλου (S. Cakmak, 2011, resim 7).

Γενική άποψη του οχυρωμένου λόφου του Στρόβιλου (S. Cakmak, *Mentese beyligi ve Osmanli donemlerinde Strobilos*, *Sanat Tarihi Dergisi*, XX, 2, Οκτώβριος 2011, σελ. 19).

απομάκρυνσή του από το όρος Λάτρος λόγω των επιδρομών των Τούρκων. Μάλιστα, ένας μοναχός από το Στρόβιλο θα είναι μάρτυρας στη διαθήκη του Χριστοδούλου το 1093. Δέκα χρόνια αργότερα ο Άγγλος περιηγητής Saewulf αναφέρει τη μονή ως εγκαταλελειμμένη. Η ανάκαμψη για τον Στρόβιλο ήλθε γρήγορα: το 1148 οι Βενετοί τον επέλεξαν ως τόπο ελεύθερου εμπορίου (σαφής ένδειξη για τη σημασία του) και το 1154 ο Al Idrisi γράφει: «*Το Αστροβόλι είναι μία μικρή πυκνοκατοικημένη πόλη ανάμεσα στον κόλπο της Μάκρης και το Σαμψών*». Το 1204 ο Στρόβιλος αναφέρεται στο *Partitio Romaniae*, αλλά δεν φαίνεται ότι καταλήφθηκε από τους Λατίνους. Αποτέλεσε «*σκάλα όπως η Μίλητος και η Έφεσος*» για την Αυτοκρατορία της Νίκαιας, όπως μαρτυρείται σε έγγραφο του Ιωάννη Γ' Βατάτζη. Οι μαρτυρίες για τον Στρόβιλο συνεχίζονται έως τον 16ο αιώνα: το 1455 Τούρκοι τον χρησιμοποίησαν ως βάση για επιδρομές κατά των νησιών, το 1472 Λατίνοι από την Κύπρο και τη Ρόδο κατέστρεψαν 400 σπίτια και πήραν μεγάλο αριθμό σκλάβων και προϊόντων και το 1521 στο χάρτη του Piri Reis εμφανίζεται ως Sirevolos ενώ και η ακτή έχει το ίδιο όνομα. Στους πορτολάνους του 16ου και 17ου αιώνα εμφανίζεται ως Strongali. Επίσης είναι γνωστό ως Cifut Kalesi (Εβραϊόκαστρο) λόγω του μεγάλου αριθμού Εβραίων κατοίκων. Οι Εβραίοι κάτοικοι μαρτυρούνται και σε έγγραφο του Μανουήλ Κομνηνού του 1153. Το κάστρο «*Evreo*» στο *Liber Insularum Archipelagi* του Buodelmonti (1420) είναι προφανώς το Εβραϊόκαστρο (=Στρόβιλος).

Ο Στρόβιλος ανακαλύφθηκε από το Francis Beaufort το 1811. Τον 19ο αιώνα τον επισκέφθηκαν ο William

Hamilton (1837) και ο ανασκαφέας του Μαυσωλείου της Αλικαρνασσού Charles Newton (1857). Νεώτερες έρευνες έγιναν από τον Clive Foss τη δεκαετία του 1980, και πρόσφατα από Τούρκους αρχαιολόγους. Σύμφωνα με τον Foss, στο κάστρο σώζονται διάφορες φάσεις: η πρώτη ανήκει στα χρόνια του Μαυσώλου (4ος αι. π.Χ.) και η δεύτερη στους πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες. Οι βυζαντινές φάσεις δεν είναι δυνατόν να καθοριστούν με ακρίβεια, αλλά τοποθετούνται στον 7ο και 11ο/12ο αιώνα.

Κατά την οθωμανική περίοδο και έως τον 16ο αιώνα αναφέρεται ως έδρα καζά με το παραλλαγμένο όνομα Isravalos-Serulus κ.α. Στον καζά ανήκαν χωριά της χερσονήσου της Αλικαρνασσού. Πρόκειται για την περίοδο που η Αλικαρνασσός είναι γνωστή ως Πετρούμι και δεν έχει επεκταθεί ακόμα εκτός του σωζόμενου έως σήμερα κάστρου.

Βιβλιογραφία

1. Cl. Foss, «Strobilos and related sites», *Anatolian Studies* 38, 1988.
2. S. Cakmak, *Mentese beyligi ve Osmanli donemlerinde Strobilos*, *Sanat Tarihi Dergisi*, XX, 2, 2011.

Πέτρος Μεχτίδης

Αρχαιολόγος & Συντηρητής Έργων Τέχνης
Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού